

دانشکده علوم انسانی و اجتماعی

گروه اقتصاد

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته توسعه اقتصادی و برنامه ریزی

عنوان

بررسی رابطه‌ی بین پس انداز و رشد اقتصادی در ایران

استادان راهنما

دکتر رضا رنج پور

دکتر محمد باقر بهشتی

استاد مشاور

دکتر حسین اصغرپور

پژوهشگر

محمد شکری

بهمن ماه ۱۳۸۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم بہ

پدر و مادر عزیزم

تقدیر و شکر

سپاس و سپاس یکبارن بایستی آن ایزد انانی است که چراغ دانش را در اندیشه می انسان فروزان می دارد تا در پرتو آن، هستی را از دورترین مرزهای گنکشان تا چپا چپ هزار تومی یاخته با جاود و رازهای آن بکشاید و بدین گونه خود را از بردگی جهل و خرافات برهنده و به آزادی، توانایی و بهروزی دست یابد. خداوند متعال را شاکرم که بار دیگر توانستم مرحله دیگری از زندگی را با یاریش پشت سر بگذارم. در راه سختی، مشقت و دلگسلی بود و در کنارم همیشه دست یاری که او و چراغ روشنش، قوت قلب و راهنمای راهم بود.

اینک که در انتهای این راه و در آغاز راهی دیگر ایستاده ام و وظیفه شاکردی خود می دانم تا مراتب سپاس و قدردانی خویش را با خلوص و صمیمیت هر چه تمام تر به محضر اساتید گرانایه، آقایان دکتر رضارنجور و دکتر محمد باقر بهشتی، تقدیم دارم که در سمت اساتید راهنمای این پیمان نامه و با وجود مشغله های فراوان، با بزرگواری و سه صدر مرا از راهنمای ها و محبت های خویش بی هیچ مضائقه ای بهره مند نمودند و علاوه بر راهنمای های علمی از شخصیت و الایشان نکته ها آموختم.

خداوند متعال را شاکرم که نعمت دکن محضر اساتذ فرزانه ای، همچون جناب آقای دکتر حسین اصغر پور را نصیبم فرمود تا در سمت اساتذ مشاور از محضرشان بهره مند گردم. مراتب سپاس و قدردانی خود را تقدیم ایشان می کنم.

از اساتذ بزرگواریم جناب آقای دکتر محمد مهدی برقی به خاطر وقت کم نظیرش در داوری این پیمان نامه کمال شکر و سپاس را دارم.

از خواهران عزیزم به خاطر حمایت های بی دریغشان در طول دوران تحصیلی ام کمال شکر را داشته و دست بگی ایشان را می بوسم.

در نهایت از بهرایی و مساعدت دوستان عزیزم، هم کلاسی های گرامی ام و تمام کسانی که طی مدت تحصیل مهر و محبتان در گوشه گوشه ی ذهن و قلمم جای دارد، شاکرمی کنم و از خداوند متعال برای همه این عزیزان تنی سالم و دلی پر از شادی و امید خواستارم.

محمد شکر

نام خانوادگی : شکری	نام: محمد
عنوان پایان نامه: بررسی رابطه‌ی بین پس‌انداز و رشد اقتصادی در ایران	
استادان راهنما: دکتر رضا رنج‌پور- دکتر محمد باقر بهشتی استاد مشاور: دکتر حسین اصغرپور	
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: اقتصاد
گرایش: توسعه اقتصادی و برنامه‌ریزی	گرایش: توسعه اقتصادی و برنامه‌ریزی
دانشگاه: تبریز	دانشگاه: علوم انسانی و اجتماعی
تعداد صفحات: ۱۰۰	تعداد صفحات: ۱۰۰
واژه‌های کلیدی: پس‌انداز، رشد اقتصادی، الگوی خود توضیح برداری، رابطه‌ی علیّت، ایران.	
JEL classification: C220, F100, Z000	
<p>چکیده:</p> <p>نقش پس‌انداز در تعیین سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی، از جمله موضوعاتی است که همواره در تنظیم سیاست‌ها و نظریه‌های اقتصادی مد نظر بوده است. در این مطالعه سعی شده است با استفاده از روش هم‌انباشتگی جوهانسن- جوسلیوس، رابطه بین پس‌انداز و رشد اقتصادی در ایران طی دوره ۱۳۴۰-۱۳۸۶ مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گیرد. همچنین تلاش شده است تا نوع رابطه علیّت بین پس‌انداز و رشد اقتصادی با استفاده از آزمون علیّت گرنجری بر مبنای الگوی تصحیح خطای برداری تعیین گردد. نتایج آزمون هم‌انباشتگی جوهانسن - جوسلیوس نشان می‌دهد که یک رابطه هم‌انباشتگی مثبت بین متغیرهای مذکور وجود دارد. همچنین نتایج آزمون علیّت گرنجری کوتاه‌مدت و بلندمدت نشان می‌دهد که در کوتاه‌مدت رابطه علی یک طرفه از طرف رشد اقتصادی به پس‌انداز وجود دارد و در بلندمدت، هیچ رابطه‌ی علی بین رشد اقتصادی و پس‌انداز به اثبات نمی‌رسد. در نتیجه می‌توان از آن به این حقیقت رسید که در ایران منابع لازم برای رشد اقتصادی در بلندمدت از طریق منابعی غیر از پس‌انداز (همانند درآمدهای نفتی) تامین می‌شود.</p>	

فهرست مطالب

صفحه

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه	۲
۱-۲- بیان مسأله	۳
۱-۳- ضرورت و اهمیت موضوع	۴
۱-۴- اهداف تحقیق	۶
۱-۵- فرضیه‌های تحقیق	۶
۱-۶- روش‌شناسی تحقیق	۶
۱-۷- نمونه آماری و دوره زمانی تحقیق	۷
۱-۸- سازماندهی تحقیق	۷

فصل دوم: مرور ادبیات موضوع

۱-۲- مقدمه	۹
۲-۲- مبانی نظری	۹
۲-۲-۱- تأثیر پس‌انداز بر رشد اقتصادی در مدل‌های رشد اقتصادی	۹
۲-۲-۱-۱- مدل رشد اقتصادی هارود و دومار (H-D)	۹
۲-۲-۱-۲- مدل رشد نئوکلاسیک	۱۰
۲-۲-۳- مدل رشد اقتصادی نئوکلاسیک‌های جدید	۱۴
۲-۲-۲- تأثیر رشد اقتصادی بر پس‌انداز در نظریه‌های مصرف	۱۷
۲-۲-۲-۱- نظریه مصرف کینز	۱۷
۲-۲-۲-۲- نظریه مصرف دوزنبری	۱۸
۲-۲-۲-۳- فرضیه درآمد دائمی فریدمن	۱۹
۲-۲-۲-۴- فرضیه چرخه زندگی	۲۰

- ۲-۳- پیشینه‌ی تحقیق ۲۱
- ۲-۳-۱- مطالعات خارجی ۲۱
- ۲-۳-۲- مطالعات داخلی ۲۵
- ۲-۴- جمع‌بندی فصل ۲۸

فصل سوم: بررسی روند متغیرهای تحقیق

- ۳-۱- مقدمه ۳۲
- ۳-۲- روند رشد اقتصادی در ایران ۳۳
- ۳-۳- بررسی روند پس‌انداز ناخالص داخلی ۳۶
- ۳-۴- روند درآمدهای نفتی ۳۸
- ۳-۵- تحلیل نموداری تأثیر نرخ پس‌انداز داخلی بر نرخ رشد اقتصادی ایران ۴۱
- ۳-۶- جمع‌بندی فصل ۴۲

فصل چهارم: روش‌شناسی تحقیق

- ۴-۱- مقدمه ۴۵
- ۴-۲- معرفی مدل تحقیق و ابزار تحقیق ۴۵
- ۴-۳- تعریف عملیاتی متغیرهای مدل ۴۶
- ۴-۴- معرفی روش تخمین ۴۷
- ۴-۴-۱- مزایای روش الگوی خود توضیح برداری ۴۸
- ۴-۴-۲- آزمون‌های پایایی سربهای زمانی ۴۸
- ۴-۴-۳- معرفی آزمون هم‌انباشتگی جوهانسون- جوسیلیوس ۵۰
- ۴-۴-۴- واکنش متغیرها به تکانه‌ها (IRF) ۵۳
- ۴-۴-۵- علیت گرنجری بر مبنای الگوی تصحیح خطای برداری ۵۴
- ۴-۵- جمع‌بندی فصل ۵۶

فصل پنجم: برآورد مدل و تجزیه و تحلیل یافته‌ها

۵۸.....	۱-۵- مقدمه
۵۸.....	۲-۵- مدل تحقیق و نحوه تصریح آن
۵۹.....	۳-۵- آزمون پایایی متغیرها
۶۰.....	۴-۵- آزمون هم‌انباشتگی جوهانسن-جوسیلیوس
۶۵.....	۵-۵- واکنش متغیرها به تکانه‌ها (IRF)
۶۸.....	۶-۵- آزمون‌های علیت گرنجری در کوتاه‌مدت و بلندمدت
۶۹.....	۱-۶-۵- آزمون علیت گرنجری در کوتاه‌مدت
۷۰.....	۲-۶-۵- آزمون علیت گرنجری در بلندمدت
۷۰.....	۷-۵- تحلیل یافته‌های تحقیق
۷۴.....	۸-۵- خلاصه و جمع‌بندی فصل

فصل ششم: خلاصه، نتیجه‌گیری و ارائه توصیه‌های سیاستی

۷۷.....	۱-۶- مقدمه
۷۷.....	۲-۶- مروری بر خطوط کلی پژوهش
۷۹.....	۳-۶- آزمون فرضیه‌های تحقیق
۸۰.....	۴-۶- نتیجه‌گیری
۸۱.....	۵-۶- توصیه‌های سیاستی
۸۲.....	۶-۶- پیشنهادها برای پژوهش‌های آتی
۸۴.....	ضمایم و پیوست‌ها
۹۷.....	منابع
۹۷.....	الف- فارسی
۹۸.....	ب- انگلیسی

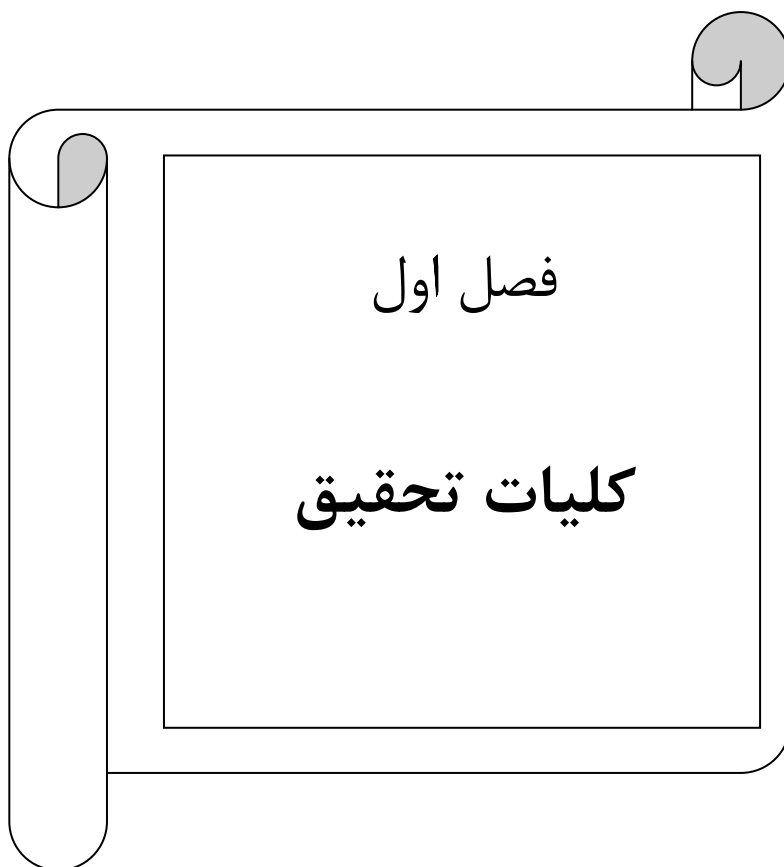

صفحه	فهرست جداول
۲۶	جدول (۱-۲). خلاصه مطالعات تجربی صورت گرفته شده.....
۵۹	جدول (۱-۵). آزمون های دیکی فولر تعمیم یافته و فیلیپس- پرون برای متغیرهای مدل .....
۶۱	جدول (۲-۵). تعیین تعداد وقفه بهینه با استفاده از آماره شوارتز- بیزین .....
۶۲	جدول (۳-۵). آزمون ماتریس اثر $\lambda Trace$ .....
۶۲	جدول (۴-۵). آزمون حداکثر مقادیر ویژه $\lambda \max$ .....
۶۳	جدول (۵-۵). تخمین بردار هم انباشتگی .....
۶۴	جدول (۶-۵). تخمین معادله هم انباشتگی .....
۶۴	جدول (۷-۵). تخمین مدل VECM .....
۶۹	جدول (۸-۵). نتایج آزمون علیت گرنجری کوتاه مدت با استفاده از مدل VECM .....
۷۰	جدول (۹-۵). نتایج آزمون علیت گرنجری بلندمدت با استفاده از مدل VECM .....

فهرست نمودارها

صفحه

نمودار(۱-۲).	تاثیر افزایش نرخ پس انداز بر تولید و سرمایه سرانه.....	۱۳
نمودار(۱-۳).	روند رشد تولید ناخالص داخلی ایران طی دوره ۱۳۴۰-۱۳۸۶.....	۳۵
نمودار(۲-۳).	روند تولید ناخالص داخلی ایران به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶.....	۳۶
نمودار (۳-۳).	روند پس انداز ناخالص داخلی طی دوره ۱۳۴۰-۱۳۸۶.....	۳۶
نمودار (۴-۳).	نسبت پس انداز ناخالص داخلی به تولید ناخالص داخلی طی دوره ۱۳۴۰-۱۳۸۶.....	۳۷
نمودار (۵-۳).	روند درآمدهای نفتی در ایران طی به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶.....	۴۱
نمودار (۶-۳).	پراکنش نرخ پس انداز ناخالص داخلی و نرخ رشد اقتصادی.....	۴۲
نمودار (۱-۵).	تابع عکس العمل تولید ناخالص داخلی به پس انداز ناخالص داخلی.....	۶۶
نمودار (۲-۵).	تابع عکس العمل پس انداز ناخالص داخلی به شوک درآمدهای نفتی.....	۶۷
نمودار (۳-۵).	تابع عکس العمل تولید ناخالص داخلی به شوک درآمدهای نفتی.....	۶۷

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

یکی از شرطهای اصلی برای پایایی رشد اقتصادی تجهیز منابع مالی و سرمایه‌ای در فرایند رشد و توسعه اقتصادی می‌باشد. یکی از این منابع، پس‌انداز می‌باشد که در تعیین میزان سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی و تنظیم سیاست‌های اقتصادی مدنظر بوده است. پس‌انداز شامل منابع داخلی و منابع خارجی است، منابع داخلی پس‌انداز دربرگیرنده‌ی پس‌انداز خصوصی و پس‌انداز دولتی و منابع خارجی شامل وام‌ها و کمک‌های خارجی می‌باشد.

رابطه بین پس‌انداز و رشد اقتصادی همواره یکی از موضوعات مورد بحث در بین اقتصاددانان و سیاست‌گذاران اقتصادی بوده است. بسیاری از اقتصاددانان این پدیده را بصورت یک رابطه علی و معلولی مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌اند. گروهی از اقتصاددانان معتقدند که پس‌انداز موجب افزایش رشد اقتصادی می‌شود و گروهی دیگر نیز معتقدند که پس‌انداز به سطح رشد اقتصادی بستگی دارد.

نقش پس‌انداز در تعیین سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی، ازجمله موضوعاتی است که همواره در تنظیم سیاست‌ها و نظریه‌های اقتصادی مدنظر بوده است. در سال‌های اخیر در پرتو تحقیقات و تالیفات جدید نظری و عملی در زمینه عوامل مشخص‌کننده رشد بلندمدت اقتصادی، تحرک ویژه‌ای در مطالعات مربوط به پس‌انداز ایجاد شده است. در اقتصاد ایران نیز طی قانون برنامه چهارم توسعه و لایحه برنامه پنجم، نیاز مبرمی به سرمایه‌گذاری‌های گسترده پیش‌بینی شده است. لازمه این امر تامین وجوه مالی است که یکی از راه‌های آن وجوه پس‌انداز است. تامین این نیازها شاخص مهمی در تعیین توانایی کشور در حفظ نرخ بالای رشد اقتصادی، کاهش نرخ بیکاری و ایجاد اشتغال محسوب می‌شود.

باید عنوان کرد که در کشورهای در حال توسعه تقاضای منابع سرمایه‌ای برای سرمایه‌گذاری همواره بیشتر از عرضه‌ی منابع سرمایه بوده است (Odhiambo, 2009, p.2). ایران نیز از این امر مستثنی نبوده و همواره با کمبود منابع سرمایه‌ای و مالی برای سرمایه‌گذاری مواجه بوده است. قبل از دوران جنگ تحمیلی در کشور، زیرساخت‌های مناسب از قبیل بورس اوراق بهادار، موسسات مالی و اعتباری و ... برای جذب پس‌اندازها شکل نگرفته بود، اما بعد از جنگ تحمیلی شکل‌گیری زیرساخت‌های فوق‌رشد رو به رشدی داشته است که تاثیر به‌سزایی در جذب پس‌اندازهای سرگردان جامعه خواهد گذاشت.

اگرچه رابطه‌ی بین پس‌انداز و رشد اقتصادی موضوعی است که از مدت‌ها قبل در بین اقتصاددانان مطرح بوده است ولی تاکنون مطالعات اندکی در داخل کشور در این زمینه صورت گرفته است، لذا این تحقیق به دنبال آن است که با استفاده از مدل‌های آماری سری‌های زمانی، رابطه بین پس‌انداز و رشد اقتصادی در ایران را مورد آزمون قرار داده و بررسی نماید.

در این فصل، به کلیات تحقیق که شامل بیان مسأله، ضرورت و اهمیت تحقیق، اهداف، فرضیه‌ها و روش تحقیق، نمونه آماری و دوره زمانی و سازماندهی تحقیق است، پرداخته می‌شود.

۱-۲- بیان مسأله

رسیدن به رشد اقتصادی بالا و مستمر یکی از اهداف مهم کلان اقتصادی کشورها می‌باشد و یکی از راه‌های رسیدن به رشد اقتصادی، سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف اقتصادی است. براساس نظریات رشد اقتصادی، پس‌انداز یکی از عوامل تعیین‌کننده سطح سرمایه‌گذاری‌ها در اقتصاد می‌باشد.

در نظریات رشد اقتصادی غالباً چنین بحث می‌شود که هر چه سطح پس‌انداز در کشوری افزایش یابد به معنای عرضه بیشتر منابع سرمایه‌ای بوده که این امر امکان دسترسی سرمایه‌گذاران و فعالان اقتصادی را به منابع سرمایه‌ای افزایش می‌دهد و موجب تسهیل در فرآیند سرمایه‌گذاری می‌شود. نتیجه طبیعی این روند، افزایش سطح سرمایه‌گذاری در کشور می‌باشد که موجب تقویت تولید و رشد اقتصادی می‌شود. از سوی دیگر طبق نظریات مصرف، پس‌انداز می‌تواند تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله نرخ رشد اقتصادی قرار بگیرد. بنابراین با فرض ثابت بودن سایر عوامل، با افزایش نرخ رشد اقتصادی، سطح پس‌انداز نیز می‌تواند افزایش یابد. با توجه به این دو دیدگاه در نظریات اقتصادی، این سوال مطرح می‌شود که رابطه‌ی بین پس‌انداز و رشد اقتصادی در ایران چگونه است؟

ذکر این نکته ضروری است که اقتصاد ایران به خاطر وابستگی زیاد به درآمدهای ناشی از فروش نفت و کمبود منابع سرمایه‌ای لازم برای سرمایه‌گذاری می‌تواند یک مورد مطالعاتی خاص باشد. چرا که سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اقتصادی به راحتی می‌توانند مقداری از منابع لازم جهت سرمایه‌گذاری‌ها را از طریق درآمدهای نفتی تامین کنند. به همین خاطر طی فرآیند بررسی رابطه‌ی بین پس‌انداز و رشد اقتصادی، مطالعه‌ی تاثیر پس‌انداز بر رشد اقتصادی می‌تواند اهمیت زیادی داشته باشد تا جایگاه پس‌انداز در فرآیند رشد اقتصادی مشخص گردد. لذا در این مطالعه ارتباط بین پس‌انداز و رشد اقتصادی طی دوره ۱۳۴۰-۱۳۸۶ در ایران می‌پردازد.

۱-۳- ضرورت و اهمیت موضوع

به منظور دستیابی به رشد اقتصادی بالا، مداوم و پایدار، شناسایی عوامل تاثیرگذار بر رشد از یک طرف و جهت این تاثیرگذاری از طرف دیگر بسیار حائز اهمیت می‌باشد. یکی از این عوامل مهم تاثیرگذار، پس‌انداز می‌باشد. بطور ساده پس‌انداز عبارت است از بخشی از درآمدهای افراد که خرج

نشده است، اما در تحلیل‌های اقتصاد کلان مفهوم صحیح پس‌انداز را باید از جریان دایره‌وار درآمد و تولید ملی فهمید. با توجه به اینکه هر درآمدی که ایجاد می‌شود از یک طرف به معنی تولید کالا و خدمات است، لذا خودداری از مصرف و خرج نکردن تمام درآمد به معنی مصرف نشدن بخشی از کالا و خدمات تولید شده نیز می‌باشد و در واقع در مفهوم اقتصاد کلان، همین بخش از تولید مصرف نشده است که بیانگر پس‌انداز می‌باشد (مجتهد و کرمی، ۱۳۸۲، صص ۳-۴). چنانچه به پس‌انداز از دید تشکیل سرمایه بنگریم، مناسب‌ترین مفهوم پس‌انداز است زیرا پس‌انداز و سرمایه‌گذاری در دنیای واقعی جدا از هم نیستند. به عبارت دیگر همان کالا و خدماتی که بر اثر خودداری افراد جامعه از خرج کردن همه درآمد یا بر اثر پس‌انداز به مصرف نرسیده است، می‌تواند تبدیل به سرمایه‌گذاری شود. بنابراین یکی از مفاهیم پس‌انداز، انباشت سرمایه می‌باشد. از طرفی سرمایه یکی از عوامل مهم در تابع تولید محسوب می‌شود که وجود آن به منظور دستیابی به رشد اقتصادی بالا ضروری به نظر می‌رسد. از سوی دیگر طبق نظریات مصرف، پس‌انداز می‌تواند تحت تأثیر عواملی چون درآمد سرانه، موجودی ثروت و خصوصیات جمعیتی مختلف باشد. به عبارتی افزایش رشد اقتصادی طبق نظریات مصرف موجب افزایش پس‌انداز می‌گردد. شواهد تجربی نیز نشان می‌دهد سرعت پیشرفت در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته در نتیجه افزایش سرمایه‌گذاری از افزایش پس‌انداز ناشی شده است (Odhiambo, 2009, p.4). در نتیجه با توجه به نقش مهم و تاثیرگذار پس‌انداز در جبران کمبود منابع سرمایه‌ای برای سرمایه‌گذاران در کشورهای در حال توسعه و همچنین نقشی که رشد اقتصادی در افزایش پس‌انداز ایفا می‌کند، مطالعه‌ی رابطه بین پس‌انداز و رشد اقتصادی در ایران مهم و ضروری بوده و نتایج این مطالعه می‌تواند در برنامه‌ریزی‌های اقتصادی راهگشای تصمیم‌سازان و برنامه‌ریزان اقتصادی باشد.

۱-۴- اهداف تحقیق

اهداف این تحقیق عبارت است از:

- مطالعه تأثیر پس‌انداز بر رشد اقتصادی در ایران
- مطالعه رابطه‌ی علیت بین پس‌انداز و رشد اقتصادی در ایران

۱-۵- فرضیه‌های تحقیق

با توجه به مبانی نظری موجود و مطالعات صورت گرفته در این زمینه فرضیه‌های تحقیق به

صورت زیر مطرح می‌شود:

- پس‌انداز تأثیر مثبت بر رشد اقتصادی دارد.
- در کوتاه‌مدت رابطه‌ی علیت یک‌طرفه از پس‌انداز به رشد اقتصادی وجود دارد.
- در بلندمدت رابطه‌ی علیت دوطرفه بین رشد اقتصادی و پس‌انداز وجود دارد.

۱-۶- روش‌شناسی تحقیق

این مطالعه از لحاظ هدف کاربردی بوده و از نظر جمع‌آوری آمار و اطلاعات و روش تجزیه و تحلیل از نوع تحقیقات تحلیلی است. شیوه جمع‌آوری آمار و اطلاعات از نوع اسنادی می‌باشد. پس از یک مطالعه توصیفی روی روند تاریخی پس‌انداز و رشد اقتصادی در ایران، رابطه‌ی بین پس‌انداز و رشد اقتصادی از طریق رویکردهای مدل VAR، بررسی واکنش به تکانها (Impulse Response)، تکنیک جوهانسن و جوسیلیوس آزمون علیت چند متغیره بر مبنای الگوی تصحیح خطا برداری مورد بررسی قرار گرفته است. تفاوت این مطالعه با مطالعات انجام گرفته در کشور این است که براساس بررسی‌های پژوهشگر، تاکنون هیچ مطالعه‌ای در ایران با استفاده از روش‌های اقتصادسنجی به کار گرفته شده در این تحقیق انجام نگرفته است و این مطالعه از لحاظ به کارگیری این تکنیک‌های

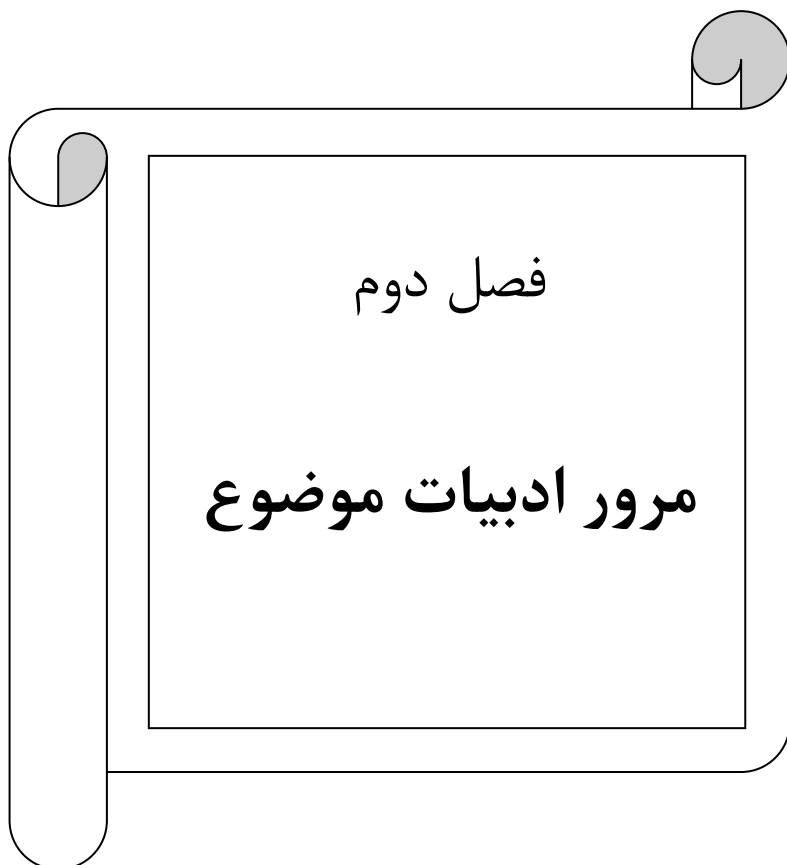
اقتصادسنجی دارای نوآوری است. تعداد مطالعات صورت گرفته با استفاده از سایر روش‌های مرتبط با علم اقتصاد نیز در زمینه رابطه‌ی بین پس‌انداز و رشد اقتصادی بسیار محدود است که در فصول بعد به معرفی این مطالعات پرداخته خواهد شد.

۷-۱- نمونه آماری و دوره زمانی تحقیق

جامعه آماری مطالعه حاضر ایران بوده و دوره زمانی ۱۳۴۰-۱۳۸۶ می‌باشد و آمار سریهای زمانی به کار گرفته شده در این مطالعه از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران استخراج شده است.

۸-۱- سازماندهی تحقیق

این تحقیق در شش فصل سازماندهی شده است. فصل اول اختصاص به کلیات تحقیق دارد. در فصل دوم، ادبیات تحقیق (مبانی نظری و پیشینه تحقیق) مرور می‌شود. فصل سوم به بررسی توصیفی رابطه بین پس‌انداز و رشد اقتصادی در ایران اختصاص دارد. فصل چهارم به معرفی روش‌شناسی و تکنیک‌های اقتصادسنجی به کار رفته در مطالعه پرداخته می‌شود. همچنین برآورد مدل، تجزیه و تحلیل یافته‌های تجربی در فصل پنجم ارائه خواهد شد و در نهایت فصل ششم به خلاصه، نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها اختصاص یافته است.

فصل دوم

مرور ادبیات موضوع

۲-۱- مقدمه

مرور پایه‌های نظری و تجربی هر تحقیقی اساس انتخاب مدل تحقیق بوده و می‌تواند در تجزیه و تحلیل یافته‌های حاصل از تحقیق مورد استفاده قرار گیرد، لذا در این فصل، ادبیات موضوع تحقیق، مورد بررسی قرار می‌گیرد. برای این منظور، ابتدا مبانی نظری رابطه‌ی بین پس‌انداز و رشد اقتصادی بیان شده سپس مهمترین مطالعات تجربی انجام گرفته در مورد رابطه‌ی بین پس‌انداز و رشد اقتصادی در قالب پیشینه تحقیق آورده می‌شود و در نهایت، به جمع‌بندی مطالب اشاره می‌گردد.

۲-۲- مبانی نظری**۲-۲-۱- تأثیر پس‌انداز بر رشد اقتصادی در مدل‌های رشد اقتصادی**

اختلاف نظرهای اساسی در مباحث اقتصادی مرتبط با پس‌انداز را می‌توان با بررسی مدل‌های رشد اقتصادی مورد توجه قرار داد. بنابراین، تمرکز اصلی این بخش بر مطالعه تأثیر پس‌انداز بر رشد در مدل‌های رشد اقتصادی می‌باشد.

۲-۲-۱-۱- مدل رشد اقتصادی هارود^۱ و دومار^۲ (H-D)

خاستگاه الگوی رشد هارود (۱۹۳۹) و دومار (۱۹۴۶) اساساً نظریه تعادل ایستا و کوتاه‌مدت کینز^۳ است. در مدل رشد اقتصادی هارود و دومار که به مدل رشد هارود-دومار معروف است، پس‌انداز به عنوان یکی از عوامل اصلی در تعیین رشد اقتصادی تلقی می‌شود. سه فرض اساسی این مدل شامل: "فرض اشتغال کامل"، "وجود تابع تولید با ضرایب فنی ثابت لئون‌تیف" و "نرخ پس‌انداز ثابت" است. شرایط رشد پایدار با پیروی از اصل شتاب، هنگامی که سرمایه‌گذاری ناشی از افزایش

^۱ . Harrod (1939)

^۲ . Domar (1946)

^۳ . Keynes

در تولید باشد، بررسی می‌شود. در این چارچوب، پس‌انداز در واکنش به افزایش درآمد رشد می‌یابد و منجر به رشد سرمایه‌گذاری می‌شود. شرایط تعادل کوتاه‌مدت کینز، مبنی بر برابری پس‌انداز و سرمایه‌گذاری، شالوده‌ای برای رشد اقتصادی در الگوی رشد هارود-دومار محسوب می‌شود. در این مدل، رشد اقتصادی به نسبت سرمایه-تولید و میل نهایی به پس‌انداز بستگی دارد که در آن نسبت سرمایه-تولید ثابت (v) است و نیز نرخ رشد تولید (g) برابر با نرخ رشد سرمایه می‌باشد. همچنین در این مدل نرخ رشد اقتصادی مساوی نسبت نرخ پس‌انداز (s) به نرخ سرمایه-تولید (v) می‌باشد $(g = \frac{s}{v})$. به عبارتی، در این مدل با افزایش نرخ پس‌انداز رشد اقتصادی نیز افزایش می‌یابد (Deaton, 1997, p.3).

اشکال اساسی مدل رشد هارود-دومار در این است که با سه فرض فوق، امکان رشد تعادلی تقریباً صفر می‌باشد. بنابراین، شرط هارود-دومار به عنوان لبه‌ی چاقو مشهور است. یعنی اگر $(g = \frac{s}{v})$ باشد همه چیز در شرایط آرمانی و مطلوب است و اگر مساوی نباشد، مدل از تعادل اشتغال کامل دور می‌شود. به عبارتی روند رشد متعادل هم به بهره‌برداری کامل از ظرفیت سرمایه و هم به برابری پس‌انداز و سرمایه‌گذاری مبتنی بر برنامه‌ریزی نیاز دارد. دلیل عدم پایداری الگو این است که فرض‌های آن خیلی چسبنده و غیر قابل انعطاف است (همان).

۲-۱-۲-۲- مدل رشد نئوکلاسیک

مدل رشد نئوکلاسیک‌ها که در آن تکنولوژی برونزا فرض شده است، به‌وسیله سولو^۱ (۱۹۵۶) و سوان^۲ (۱۹۵۸) ارائه شد. سه فرض اساسی این مدل عبارت است از:

^۱. Solow (1956)

^۲. Swan (1958)